

Sygn. akt II UK 358/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 marca 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Beata Gudowska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Bogusław Cudowski

SSN Roman Kuczyński

w sprawie z wniosku J. S.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G.
o wznowienie wypłaty emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 12 marca 2014 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawczynie od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 21 marca 2013 r., ,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania z orzeczeniem o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Oddział w G. decyzją z dnia 13 listopada 2008 r. ustalił prawo J. S. do emerytury z jednoczesnym zawieszeniem tego prawa z powodu określonego w art. 103 ust. 2a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst – Dz.

U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.; dalej „ustawa o emeryturach i rentach z FUS”). Po uchyleniu tego przepisu ustawą z dnia 21 listopada 2008 r. o emeryturach kapitałowych (Dz. U. Nr 228, poz. 1507) organ rentowy podjął wypłatę emerytury od dnia 1 sierpnia 2009 r. i wypłacał ją do dnia 30 września 2011 r. Następnie decyzją z dnia 13 października 2011 r. z urzędu wstrzymał wypłatę emerytury od dnia 1 października 2011 r. na podstawie art. 103a ustawy o emeryturach i rentach z FUS w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2010 r. Nr 257, poz. 1726; dalej „ustawa o zmianie ustawy o finansach publicznych”) po ustaleniu, że ubezpieczona uzyskała prawo do tzw. wcześniejszej emerytury w dniu 1 września 2008 r. oraz że po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego otrzymała prawo do emerytury ustalone decyzją z dnia 26 sierpnia 2009 roku. Odwołanie od decyzji z dnia 13 października 2011 r. Sąd Okręgowy w G. oddalił wyrokiem z dnia 26 marca 2012 r., a apelację ubezpieczonej oddalił Sąd Apelacyjny, Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 21 marca 2013 r.

Przedmiotem sporu na etapie postępowania apelacyjnego było żądanie wznowienia wypłaty świadczenia od dnia 1 października 2011 r., a jego rozstrzygnięcie przez Sąd drugiej instancji opierało się na ustaleniach faktycznych i rozważaniach prawnych uwzględniających zasady nabywania i zawieszania prawa do emerytury w dniu 1 września 2008 r. wynikające z wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r., K 2/12 (Dz. U. 2012, poz. 1285). Sąd Apelacyjny stwierdził, że wskazane orzeczenie odnosi się wyłącznie do tych ubezpieczonych, którzy nabyli prawo do emerytury w okresie od dnia 1 stycznia 2009 r. do dnia 30 września 2011 r., czyli w czasie, gdy przepisy ustawy o emeryturach i rentach z FUS umożliwiały nabycie prawa do emerytury bez konieczności rozwiązania stosunku pracy. Ustalił fakt przyznania ubezpieczonej w dniu 1 sierpnia 2009 r. emerytury w związku z osiągnięciem powszechnego wieku emerytalnego, lecz uznał, że nie było to nowe świadczenie „ustalone z uwzględnieniem reguł dotyczących świadczenia przyznawanego po raz pierwszy”. Wskazał, że w art. 21 ust. 2 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS jest mowa o emeryturze dla osoby, która wcześniej miała ustalone prawo do emerytury, z

czego wynika, że w związku ze spełnieniem warunku osiągnięcia wieku emerytalnego następuje jedynie ustalenie na nowo podstawy wymiaru tego samego świadczenia; ustawa nie posługuje się pojęciem nowej emerytury.

W skardze kasacyjnej ubezpieczonej, opartej na podstawie naruszenia prawa materialnego - art. 27 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS w związku z art. 95 ust. 1 tej ustawy przez błędną wykładnię polegającą na nieuzasadnionym przyjęciu, że emerytura przyznawana z tytułu osiągnięcia powszechnego wieku emerytalnego nie stanowi nowego świadczenia przyznawanego z uwzględnieniem reguł dotyczących emerytury przyznawanej po raz pierwszy oraz naruszenie art. 103a tej ustawy przez jego zastosowanie wbrew orzeczeniu Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r. o utracie mocy tego przepisu w odniesieniu do podmiotów, które uzyskały świadczenie w okresie od 8 stycznia 2009 r. do 30 września 2011 r., skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W licznych orzeczeniach Sądu Najwyższego wskazuje się na niekolizyjność zastosowania art. 103a ustawy o emeryturach i rentach z FUS z zasadą ochrony praw nabytych i zasadą zaufania obywateli do Państwa i stanowionego przez nie prawa, wobec emerytów, którzy uzyskali prawo do emerytury przed dniem 8 stycznia 2009 r. Sąd Najwyższy przyjmuje, że skutek wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r., przepis art. 103a ustawy o emeryturach i rentach z FUS obowiązuje, lecz w innym zakresie czasowym i w konsekwencji - podmiotowym, gdyż uchylenie przez Trybunał Konstytucyjny art. 28 ustawy o zmianie ustawy o finansach publicznych tylko „w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do osób, które nabyły prawo do emerytury przed dniem 1 stycznia 2011 r., bez konieczności rozwiązania stosunku pracy”, nakazuje przyjęcie, że poza zakresem tego orzeczenia pozostają osoby, których prawo do emerytury podlegało zawieszeniu tylko ze względu na kontynuowanie stosunku pracy z tym pracodawcą z którym pozostawały bezpośrednio przed dniem nabycia

prawa do emerytury. W tym kręgu pozostają osoby, które nabyły prawo do emerytury realizowane na podstawie art. 103 ust. 2a ustawy emerytalnej, obowiązującego od dnia 1 lipca 2000 r. na podstawie art. 2 pkt 2 ustawy z dnia 21 stycznia 2000 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 9, poz. 118) do dnia 8 stycznia 2009 r. na podstawie art. 37 pkt 5 lit. b ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o emeryturach kapitałowych (Dz. U. Nr 228, poz. 1507; por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 6 czerwca 2013 r., II UK 330/12, z dnia 25 kwietnia 2013 r., I UK 593/12 i z dnia 24 kwietnia 2013 r., II UK 299/12, z dnia 6 sierpnia 2013 r., II UK 4/13, z dnia 14 sierpnia 2013 r., III UK 117/12 i III UK 118/12 – niepublikowane).

Wątpliwość co do konstytucyjności zastosowania art. 103a ustawy o emeryturach i rentach z FUS dotyczyła tych – i tylko tych – osób, które skutecznie nabyły i zrealizowały prawo do emerytury wówczas, gdy treścią ryzyka emerytalnego było wyłącznie osiągnięcie wieku emerytalnego i stażu ubezpieczeniowego, a realizacja świadczenia następowała niezależnie od dalszego zatrudnienia, a więc tylko tych osób, które nabyły prawo do emerytury w okresie od dnia 8 stycznia 2009 r. do dnia 31 grudnia 2010 r. (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 6 czerwca 2013 r., II UK 330/12, z dnia 25 kwietnia 2013 r., I UK 593/12 i z dnia 24 kwietnia 2013 r., II UK 299/12 – niepubl.). Zastosowanie art. 103a ustawy o emeryturach i rentach z FUS wobec wszystkich pozostałych emerytów, a więc tych, którzy uzyskali prawo do emerytury przed dniem 8 stycznia 2009 r. i po dniu 1 stycznia 2011 r. i nie narusza wzorców konstytucyjnych zastosowanych przez Trybunał.

W okolicznościach odpowiadających stanowi faktycznemu sprawy objętej skargą kasacyjną powstała wątpliwość co do stosowania art. 103a ustawy w odniesieniu do osoby która we wcześniejszym okresie nabyła prawo do tzw. wcześniejszej emerytury, a następnie – na skutek nowego wniosku – prawo do emerytury z tytułu osiągnięcia powszechnego wieku emerytalnego. Istota problemu sprowadzała się do odpowiedzi na pytanie, czy emerytura przyznana po osiągnięciu wieku emerytalnego w miejsce (po wyborze zgodnie z art. 95 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS) emerytury wcześniejszej jest tym samym,

kontynuowanym świadczeniem, obliczonym w innej wysokości, czy też jest to świadczenie nowe, różne od poprzednio wypłacanego, przysługujące nie tylko w innym wymiarze, lecz także na innych warunkach a w konsekwencji określenie czasu, w którym skarżąca nabyła prawo do emerytury między dniem 1 stycznia 2009 r. a 30 września 2011 r.

Odpowiadając na to pytanie należy stwierdzić, że skarżąca składała wnioski o emeryturę dwukrotnie, a świadczenia emerytalne, do których jej prawo zostało ustalone, jakkolwiek jednorodnjowe (emerytury), wymagały spełnienia innych warunków (inny wiek, inny staż pracy - okresy składowe i nieskładowe). Ustalenie w następstwie wniosku o wcześniejszą emeryturę prawa do tego świadczenia poprzedzało tylko, lecz w żaden sposób nie warunkowało późniejszego ustalenia prawa do emerytury ze względu na wiek. Jak dostrzegł Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 4 lipca 2013 r., II UZP 4/13 (OSNP 2013 nr 21-22, poz. 257), nie można założyć, że na emeryturę przechodzi się tylko raz w życiu. Przy tej konstrukcji, każdy następny wniosek należałoby traktować nie jako wniosek o świadczenie, lecz tylko o podwyższenie już przyznanego świadczenia w związku z kontynuowaniem zatrudnienia i ubezpieczenia. Skorzystanie z możliwości przejścia na emeryturę przed osiągnięciem powszechnego wieku oznaczałoby ustalenie kwoty emerytury dożywotniej z możliwością jej waloryzacji lub podwyższenia z tytułu dalszego ubezpieczenia, bez możliwości uzyskania innego świadczenia z tytułu stażu lub wieku. Nie ma jednak prawnych przeszkód do tego, ażeby osoba mająca ustalone prawo do wcześniejszej emerytury nabyła prawo do emerytury na podstawie art. 27 ustawy emerytalnej i następnie wybrała to świadczenie, jako wypłacane. Innymi słowy możliwe jest kilkakrotne realizowanie się ryzyka emerytalnego.

Także w postanowieniu z dnia 20 marca 2009 r., I UZP 7/08 (niepubl.) Sąd Najwyższy uznał, że z braku w art. 21 ust. 2 pkt 1 ustawy określenia, że dotyczy on ustalania podstawy wymiaru emerytury dla osoby, która wcześniej miała ustalone prawo do tej emerytury, oznacza wyraźnie, iż chodzi w nim o inny rodzaj świadczenia emerytalnego. Przekonujące w tym przedmiocie są motywy wyroku Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2005 r., I UK 120/04 (OSNP 2005 nr 16, poz. 257), zgodnie z którym złożenie wniosku o przyznanie prawa do emerytury z tytułu osiągnięcia wieku emerytalnego wynoszącego 60 lat przez kobietę, która ma

ustalone decyzją organu rentowego prawo do emerytury z tytułu osiągnięcia wieku 55 lat, powoduje, że organ rentowy nie rozstrzyga w sprawie zakończonej ostateczną decyzją, lecz w nowej sprawie z zakresu ubezpieczenia społecznego. W uzasadnieniu Sąd Najwyższy wskazał między innymi, że prawo do emerytury z tytułu osiągnięcia wieku emerytalnego nie jest przedmiotowo tożsame z prawem do emerytury z tytułu osiągnięcia wieku wynoszącego 55 lat, gdyż podstawy prawne tych świadczeń są różne, a jeśli chodzi o wymagany wiek przesłanki nabycia prawa do tych świadczeń są odmienne. Są to zatem dwa odrębne świadczenia emerytalne w rozumieniu art. 95 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, które podlegają odmiennym reżimom prawnym, na przykład w zakresie zawieszania lub zmniejszania prawa do tych świadczeń (art. 103 ust. 2 ustawy).

Pogląd, że emerytura przyznawana w wieku niższym i w powszechnym wieku emerytalnym to osobne świadczenia innego rodzaju, był już wcześniej prezentowany (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 października 2006 r., I UK 82/06, niepubl.). W postanowieniu z dnia 13 maja 2004 r., II UZ 13/04 (OSNP 2004 nr 23, poz. 409) Sąd Najwyższy uznał domaganie się ustalenia prawa do emerytury na podstawie art. 27 ustawy o emeryturach i rentach FUS w miejsce emerytury przyznanej na podstawie art. 28 tej ustawy za żądanie innego świadczenia, przyjmując, że skarga kasacyjna w takiej sprawie przysługuje bez względu na wartość przedmiotu zaskarżenia.

Skoro przyznane dwukrotnie prawo skarżącej do emerytury opierało się na innej podstawie prawnej, nie było przeszkód do uznania, że skarżąca, nabywając prawo do emerytury po ukończeniu wieku emerytalnego, znalazła się w kręgu osób, o których stanowi wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r.

Mając to na względzie, Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.).